

Источники и литература:

1. Надинский П. Н. Очерки по истории Крыма / П. Н. Надинский. – Симферополь : Крымиздат, 1957. – Ч. II : Крым в период Великой Октябрьской Социалистической революции, иностранной интервенции и Гражданской войны (1917-1920 г.). – С. 195-199.
2. Болдырев Ю. Ф. Внутренняя политика А. И. Деникина / Ю. Ф. Болдырев // Революция и Гражданская война 1917-1920 годов: новое осмысление : материалы. – Симферополь : Крымский Архив, 1995. – С. 12-13.
3. ГААРК. – Ф. Р-2235. – Оп. 1. – Д. 12. – Л. 2.
4. ГААРК. – Ф. Р-2235. – Оп. 1. – Д. 12 А. – Л. 36.
5. Там же. – Л. 61.
6. ГААРК. – Ф. Р-2235. – Оп. 1. – Д. 13. – Л. 4.

Катуніна О.В.**УДК 94(477)**

**ПРОФІЛАКТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ ЕТНОПРОФАЙЛІНГУ
ЯК ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
В УМОВАХ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОЇ УКРАЇНИ**

Сучасні тенденції глобалізації мультикультурних суспільств призводять до поширення практики расової нетерпимості та ксенофобії. Ксенофобія має грецьке походження від слів ξένος (ксенос) - "чужинець", "незнайомец" та φόβος (фобос), що означає "страх" – хворобливий стан, який виявляється у нав'язливому страху перед чужинцями чи просто чимось незнайомим, чужоземним. У ксенофобії існує багато облич та проявів – расизм, антисемітизм, упереджене ставлення до інших національностей, ісламофобія та інша релігійна нетолерантність, дискримінація біженців, мігрантів і т.п. Багато хто вважає, що саме ксенофобія є першопричиною усіх видів дискримінації, адже ми дискримінуємо того, хто не такий, як ми, не схожий на нас [4].

Правозахисники поділяють ксенофобію на два види. Перший вид – расова нетерпимість, що нав'язується через державні органи (етнічний профайлінг, відомий також як «етнічно-вибірковий підхід»). Такий вид ксенофобії поширений в ряді держав Європи, США, Росії відносно певних етнічних груп (наприклад, в Росії стосовно таджиків, кавказців тощо). Їх часто зупиняють на вулицях та перевіряють документи або навіть затримують за етнічними ознаками. Українські правоохоронці, за даними Бакальчук В.О., виявляють толерантність до українців, росіян, поляків та американців; відособленість – до азейбарджанців, арабів, вірмен, грузинів, євреїв, китайців, кримських татар, турків та узбеків; ізолюваність – до ромів та чеченців. При цьому цигани (роми), кримські татари, а також особи кавказької національності, вихідці з Африки та Азії оцінюються правоохоронцями як привічаєні до скоєння правопорушень [1,с.94]. Другий вид ксенофобії характеризується ставленням самих громадян до іноземців. Згідно досліджень, найбільш агресивно українці ставляться до ромів (циган), на другому місці – особи кавказької національності, на третьому – китайці, африканці, в'єтнамці. Також спостерігається негативне ставлення до євреїв. Дехто з фахівців вважає, що зростання ксенофобських настроїв в українському мультикультурному суспільстві є наслідком розчарування українців у демократії [3].

Актуальність проблеми дослідження проявів етнопрофайлінгу в поліетнічній українській державі та необхідності його профілактики обумовлена тим, що Україна задекларувала себе на міжнародному просторі як демократична країна. Саме тому, одним із пріоритетних завдань її демократичної розбудови є становлення громадянського суспільства, що, в свою чергу, обумовлює існування всіх народів на засадах їхніх рівних прав.

Метою даної статті є аналіз проблеми етнопрофайлінгу як прояву ксенофобії та расової дискримінації в Україні, визначення необхідності його профілактики в умовах становлення громадянського суспільства.

Дефініції: профайлінг, етнічний профайлінг, ксенофобія, толерантність, громадянське суспільство.

Термін «етнічний профайлінг» широкого обговорення в західній науці набуває з 90-х років ХХ століття. Цією проблемою найбільш ретельно займається Джордж Перлін. Він є директором Україно-Канадського проекту «Розбудова демократії». За його редакцією виходять збірники наукових праць західних та українських учених щодо генези етнічного профайлінгу як явища, проблемам запобігання та профілактики цього явища. Збірники «Злочини на ґрунті ненависті: новий кримінальний феномен світового суспільства», «Проблематика етнічного профайлінгу в діяльності поліції: аналіз сучасної західної літератури» розглядають найпоширеніші визначення цього терміна, результати сучасних досліджень етнічного профайлінгу в США, Канаді та в країнах Європи. Окремий розділ у зб. «Проблематика етнічного профайлінгу в діяльності поліції: аналіз сучасної західної літератури» присвячено заходам протидії етнічному профайлінгу, серед яких особливу увагу звернено на механізми цивільного контролю за діяльністю поліції, а також на ефективні форми взаємодії поліції та населення. У 2011 році вийшла збірка наукових статей «Демократичне поліціювання» за заг. ред. О. М. Бандурки та Дж. Перліна. Зібрано багатий емпіричний матеріал і теоретичні розвідки, здатні стимулювати нові підходи до осмислення не лише наявного стану вітчизняної правоохоронної системи, а й тих імовірних проблем, які її очікують на шляху подальшої демократизації, входження до європейської та світової системи поліціювання.

Дослідженням даної проблематики в Україні на сучасному етапі найбільш активно займаються: Білоусов Ю., Бакальчук В., Манукян В., Мартиненко О. та ін. Вітчизняні дослідники Білоусов Ю. та Мартиненко О. у своїй роботі «Етнічний профайлінг: генеза та основні дефініції» розглядають поняття етнічного профайлінгу та історичний аспект цього явища в країнах Заходу та зокрема Україні.

Перш ніж визначити дефініцію «етнічний профайлінг», необхідно розглянути поняття «профайлінг».

Профайлінг – це напрямок психологічної науки, який дозволяє розпізнавати невербальні компоненти, що застосовуються у міжособистісному спілкуванні. Технологія профайлінгу використовується у сфері бізнесу з метою ефективного проведення переговорів.

Профайлери (спеціально підготовлені фахівці) спостерігають за жестами, проявом емоцій, тобто – невербальною людиною. За певних умов профайлінг, як технологія, може включати в себе додаткове опитування з метою виявлення тих чи інших прерогатив у поведінці особи, тобто – вербальну компоненту. Профайлери відзначають невідповідність (неконгруентність) між вербальним і невербальним способами поведінки.

На сучасному етапі профайлінг є дуже поширеним методом, який застосовують служби безпеки в західних та російських аеропортах для визначення осіб, що здатні здійснити злочинні діяння (наприклад, терористи). Окрім фахівців-профайлерів службами безпеки використовується технічний профайлінг (наприклад, камери відеоспостереження, «поліграф» тощо).

У міжнародній юридичній практиці під профайлінгом визначають практику поліції, згідно якої певний набір характеристик (профілів) використовується для пошуку та затримання особи, яка вчинила злочин (кримінальний профайлінг), або для виявлення осіб, які, вірогідно, мають відношення до злочинної діяльності (поведінковий профайлінг). Кримінальний та поведінковий профайлінг є допустимими й законними інструментами, які дозволяють найбільш ефективним способом розподіляти обмежені ресурси правоохоронних органів.

Етнічний профайлінг визначається як прояв ксенофобії та расової дискримінації.

Під *етнічним профайлінгом*, в найбільш широкому сенсі, розуміється будь-яка дія, вчинена представником влади відносно особи, або групи осіб з метою забезпечення безпеки або громадського порядку, яка базується на її фактичному або уявному членстві в групі, визначеній за расовою ознакою, кольором шкіри, етнічним чи національним походженням, або релігією без фактичних підстав чи обґрунтованої підозри, що призвело до нерівного поводження з цією особою або групою. Неетична практика застосування етнопрофайлінгу в Європі розглядається як форма дискримінації з боку правоохоронних органів [1, с.95].

Вперше дані стосовно етнічного профайлінгу з боку американських поліцейських як виду расової дискримінації щодо афро-американців згадуються у 1996 році. Мова йшла про групу афро-американців, затриманих за незаконне перевезення наркотиків. Позивачі стверджували в суді, що їхнє затримання незаконне, оскільки стало результатом антиконституційної практики етнічного профайлінгу: поліція спеціально «полювала» саме за цією етнічною групою автомобілістів. Це твердження було переконливо продемонстроване статистичним дослідженням, представленим професором Дж. Ламбертом. Доповідь показала: не дивлячись на те, що тільки 13,5 % всіх водіїв на дорозі є афро-американцями, 37,4 % водіїв, зупинених для перевірки поліцією, були представниками цієї етнічної групи. Такі дані можуть свідчити тільки про одне – про спеціальний, дискримінаційний підхід поліції. Підрахунок показав, що шанси чорношкірого на контакт з поліцією майже в 5 разів вище, ніж білого. Все це переконало Суд у тому, що поліція штату, дискримінаційно переслідуючи чорношкірих, порушує Конституцію. Це привело Суд до того, що докази, отримані шляхом цієї практики, були знехтувані, а сама практика етнічного профайлінгу визнана незаконною [5].

Практика використання етнічного профайлінгу правоохоронними органами є досить поширеною у світі, навіть у країнах розвинутої демократії, попри її заборону як національним законодавством цих країн, так і міжнародними нормативно-правовими актами. Як свідчать результати численних досліджень цієї проблематики правоохоронні органи таких країн як США, Канада, Великобританія, Іспанія, Німеччина, Нідерланди, Угорщина використовують етнічно-вибірковий підхід у своїй діяльності. Жертвами такої практики переважно стають іммігранти, національні етнічні меншини, туристи.

Після терористичних атак 11 вересня 2001 року у США практика використання етнічного профайлінгу різко збільшилася. Численні перевірки документів у мусульман, обшуки в їх помешканнях, масові рейди до місць їх компактного проживання стали досить поширеною практикою як в США, так і в країнах Європейського союзу [2].

При аналогічному дослідженні, проведеному в московському метро, аналіз показав, що особи неслов'янської національності складають близько 5 % всіх пасажирів, але близько 60 % зупинених міліцією осіб були саме з цієї категорії. Тобто вірогідність бути зупиненим у осіб неслов'янської національності майже в 22 рази (!) вище, ніж у слов'ян. Такі дані неспростовно свідчать про дискримінаційну етнічну практику профайлінгу [5].

Історія свідчить, що поширене гасло радянського періоду (попри його критику) щодо інтернаціоналізму всіх народів багатонаціональної держави, мало у своїй основі конструктивну спрямованість. Проблема боротьби з расовою дискримінацією у світі підтримувалась усім соціалістичним блоком як актуальний контраргумент у ідеологічному протистоянні із західними країнами у період холодної війни.

Сьогодні в Україні етнічний профайлінг, як різновид дискримінації заборонений. Так, відповідно до ч.2. ст. 24 Конституції України не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри,

ПРОФІЛАКТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ ЕТНОПРОФАЙЛІНГУ ЯК ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОЇ УКРАЇНИ

політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками расизму [2].

У міжнародній правозахисній практиці етнічний профайлінг вважається різновидом дискримінації за етнічним чинником (власне, походження, національність, що виражається в зовнішності). Цілий ряд міжнародних договорів, визнаних Україною, прямо забороняє таку практику як вид дискримінації. Наприклад, стаття 5 Конвенції ООН проти расової дискримінації забороняє расову дискримінацію відносно свободи пересування, а також вимагає рівного відношення з боку органів адміністративної юстиції (правоохоронних органів). Міжнародна Конвенція про цивільні і політичні права забороняє расову дискримінацію відносно «права на свободу і безпеку особи» (стаття 26). Більше того, Конвенція прямо і беззастережно забороняє довільні затримання, вказуючи, що затримання, будь-яке обмеження свободи особи повинні бути обгрунтованими і відповідати передбаченій законом процедурі (статті 2, 9, 14). Ухвалена в 2000 році ООН офіційна Програма дій Міжнародної конференції ООН проти расизму закликала держави не допускати і усувати «феномен, відомий як расовий профайлінг» (стаття 72 Дурбанської декларації проти расизму, расової дискримінації, ксенофобії та інших форм нетерпимості). Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод зобов'язує (статті 5 (1), 6 (1), 14) держави-учасники не допускати й усувати практику етнічного профайлінгу, забезпечити рівне поводження з людьми у сфері юстиції. А стаття 1 (2) Протоколу № 12 Конвенції, прийнятого в січні 2005 року, прямо забороняє дискримінацію з боку «будь-якого публічного органу» і на будь-якій підставі [5].

У 2007 році Європейська Комісія проти расизму та нетерпимості (ЄКРН) рекомендувала урядам чітко визначити та заборонити на законодавчому рівні расовий профайлінг.

Європейський суд з прав людини (Суд) розвинув ці положення, застосовуючи їх у своїй практиці, яка обов'язкова для українських судів відповідно до закону. Практика Суду беззастережно підтверджує невідповідність практики етнічного профайлінгу духу і букві Конвенції.

Грунтуючись на практиці Суду, обов'язковою для застосування судами України, Рада Європейської Комісії проти расизму і нетерпимості спеціально вказала на неприпустимість етнічного профайлінгу у вигляді перевірок документів навіть в контексті так званих антитерористичних операцій.

У Рекомендаціях № 9 (2004) Комісія указує на неприпустимість дискримінаційних заходів, зокрема в ході перевірок документів, що проводяться правоохоронними органами як усередині країни, так і за її межах. Міжнародне і регіональне керівництво по діяльності поліції також забороняє етнічний підхід до діяльності цих органів, така практика визнана невідповідною загальновизнаному обов'язку правоохоронних органів. Так, Кодекс поведінки співробітників правоохоронних органів зобов'язує працівників поліції (міліції) дотримувати норми, що містяться в міжнародних інструментах, таких як Конвенція ООН проти расової і етнічної дискримінації. Стаття 40 Європейського кодексу етики Ради Європи прямо рекомендує поліції «здійснювати свою діяльність справедливо, зокрема дотримувати принципи неупередженості і недискримінації».

Згідно Конституції України, «всі люди... рівні в своїй честі і правах» (стаття 21), і «громадяни мають рівні конституційні права і свободи і рівні перед законом. Не може бути привілеїв або обмежень по ознаках раси, кольори шкіри ...етнічного і соціального походження, майнового положення, місця мешкання, по мовних або іншим ознакам» (стаття 24). Спеціальне законодавство закріплює принцип недискримінації. Так, згідно статті 5 Закону України «Про міліцію», «міліція... захищає права людини незалежно від її ...расової і національної приналежності». Крім того, міліція зобов'язана вказати підстави і мотиви будь-якого затримання.

Відсутність підозри в здійсненні правопорушення означає неможливість законно зупинити людину для перевірки документів. Цей висновок є ілюстрацією фундаментального принципу правової держави, що діє виключно в межах, установлених правом і прямо закріплений в статті 19 Конституції: «...органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень і способом, передбаченими Конституцією і законами України» [5].

Слід зазначити, що існування етнічного профайлінгу в багатьох випадках обумовлено виконанням міліцією функцій по боротьбі з нелегальною міграцією. В даному випадку зупинка й перевірка документів у осіб, які за своєю зовнішністю відрізняються від „звичайного” українця є найпростішим (хоча і незаконним) способом пересвідчитися в законності їх перебування в Україні. Незаконність перевірки документів в цій ситуації обумовлена не лише її вибірковістю, яка може розглядатися в якості дискримінаційної практики, а й тим фактом, що перевіряти документи міліція може лише при наявності підозри у вчиненні правопорушення (ч. 2 с. 11 Закону України „Про міліцію”).

Причини відповідного ставлення варіюють від поганого знання працівниками міліції законодавства, яке регламентує порядок та умови перебування іноземних громадян в Україні, й до елементарної корупції, коли іноземці розглядаються в якості додаткового джерела доходів. А вже побоювання міліції та погане знання іноземцями українських законів досить часто призводять до спроб відкупитися від зайвих проблем із міліцією, а іноді й навпаки, до вимагання хабарів з боку працівників міліції задля вирішення „можливих” проблем.

Великим позитивним кроком у боротьбі з етнічним профайлінгом стало створення Управління моніторингу дотримання прав людини при УМВС. По-перше, це зробило діяльність правоохоронних органів більш прозорою, дало змогу представникам громадських організацій брати участь в такому

моніторингу та спостерігати за дотриманням прав людей. По-друге, за більше ніж рік роботи цієї структури було зроблено багато практичних кроків по покращенню стану дотримання прав людей.

Основними завданнями діяльності Управління є:

1. Здійснення контрольно-спостережних функцій за дотриманням прав людини в діяльності служб та підрозділів ОВС.

2. Вивчення та аналіз проблемних питань у діяльності органів внутрішніх справ стосовно дотримання прав людини, підготовка аналітично-інформаційних матеріалів з цих питань для керівництва та членів колегії МВС України.

3. Участь у роботі з удосконалення нормативно-правової бази діяльності МВС України згідно з вимогами міжнародних та національних нормативних актів у галузі прав людини, а також з рішеннями Європейського суду з прав людини. Розроблення та внесення спільно зі структурними підрозділами Міністерства необхідних пропозицій щодо вдосконалення проектів нормативно-правових актів МВС України, відомчої статистики та форм звітності. Моніторинг чинного законодавства у галузі забезпечення прав людини в діяльності правоохоронних органів.

4. Участь в організації, проведенні та роботі громадських рад при МВС, ГУМВС, УМВС України з питань забезпечення прав людини, мобільних груп з моніторингу дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина в діяльності ОВС, координація їх взаємодії з підрозділами та службами органів внутрішніх справ.

5. Координація взаємодії МВС України, територіальних органів і підрозділів внутрішніх справ України з органами державної виконавчої влади, міжнародними та національними неурядовими організаціями в галузі прав людини.

Основними напрямками діяльності Управління є:

1. Моніторинг забезпечення та дотримання прав людини працівниками ОВС України при проведенні заходів з охорони громадського порядку, виявлення та розкриття злочинів, запобігання правопорушенням та протидії злочинності, інших заходів, що входять до основних завдань органів внутрішніх справ. Пріоритетними напрямками такого моніторингу є:

- дотримання прав людини при проведенні затримання, арешту, в ході проведення дізнання та досудового слідства;

- робота із попередження домашнього насильства, жорстокого поводження з дітьми, торгівлі людьми, забезпечення прав неповнолітніх;

- діяльність із протидії нелегальній міграції та забезпечення прав біженців та шукачів притулку;

- заходи протидії расизму та ксенофобії в українському суспільстві;

- забезпечення громадського порядку під час масових заходів, акцій та демонстрацій, виборчих кампаній;

- реалізація державної гендерної політики та вдосконалення кадрового менеджменту з персоналом ОВС.

2. Удосконалення нормативно-правової бази діяльності МВС України, ініціювання змін до нормативно-правових актів України згідно з вимогами міжнародних та національних договорів у галузі прав людини, а також рішеннями Європейського суду з прав людини.

3. Організаційне забезпечення діяльності Громадської ради при МВС України з питань забезпечення прав людини та відповідних громадських рад при ГУМВС, УМВС України, мобільних груп з моніторингу дотримання конституційних прав і свобод людини в діяльності ОВС.

4. Забезпечення представництва інтересів МВС України у державних органах влади, міжнародних та національних неурядових організаціях, а також під час візитів керівництва МВС України за кордон.

5. Сприяння в організації освіти в галузі прав людини та науково-методичного забезпечення діяльності МВС України щодо забезпечення прав людини [4].

Щодо спеціальних заходів у протидії етнічному профайлінгу, то, по-перше, ця проблема потребує глибокого вивчення із залученням фахівців різних галузей науки. Крім того, при розробці відповідних заходів необхідно враховувати й іноземний досвід в цій сфері. Так, наприклад, СКРН надає наступні рекомендації державам-учасникам Ради Європи:

1. Відносно використання оперативних орієнтувань, які вказують на расову приналежність (racial profiling):

- чітко визначити і заборонити законодавчим шляхом використання оперативних орієнтувань, які вказують на расову приналежність;

- проводити дослідження в області використання оперативних орієнтувань, які вказують на расову приналежність, здійснювати контроль за діяльністю правоохоронних органів для виявлення подібного роду практики, включаючи збір даних, класифікованих за такими ознаками як національне або етнічне походження, мова, релігія і громадянство у відповідній діяльності правоохоронних органів;

- ввести розумні норми відносно підозр, на підставі яких повноваження, пов'язані з контролем, стеженням або проведенням розслідувань можуть здійснюватися лише на основі таких підозр, які визначаються об'єктивними критеріями;

- забезпечувати підготовку співробітників правоохоронних органів з питань використання оперативних орієнтувань, які вказують на расову приналежність, а також в області використання норми про розумні підозри;

2. Відносно всіх форм расової дискримінації і неправомірних дій співробітників правоохоронних органів на ґрунті расизму:

ПРОФІЛАКТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ ЕТНОПРОФАЙЛІНГУ ЯК ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОЇ УКРАЇНИ

- забезпечувати, щоб законодавство, яке забороняє пряму і непрямую расову дискримінацію, поширювалося на діяльність правоохоронних органів;

здійснювати підготовку співробітників правоохоронних органів з питань прав людини, включаючи право на свободу від расизму і расової дискримінації, а також відносно діючих юридичних норм проти расизму і расової дискримінації;

- вживати заходи з тим, щоб співробітники поліції усвідомлювали, що акти расової дискримінації і неправомірні дії співробітників правоохоронних органів на ґрунті расизму не будуть терпимі;

- надавати підтримку і створювати механізми консультацій для жертв расової дискримінації або неправомірних дій правоохоронних органів на ґрунті расизму;

- забезпечувати ефективне розслідування заяв про расову дискримінацію або неправомірні дії поліції на ґрунті расизму, а також забезпечувати належним чином відповідне покарання осіб, що вчинили такі діяння;

- створити орган, незалежний від поліції і прокуратури, якому було б доручено розслідувати заяви про расову дискримінацію і неправомірні дії поліції на ґрунті расизму [2].

Етнічний профайлінг, як уже було зазначено, у своєму механізмі прояву має вузьку професійну спрямованість, пов'язану з діяльністю правоохоронних органів, але основою його виникнення є ксенофобія.

Рекомендації щодо профілактики ксенофобії та етнічного профайлінгу в умовах становлення громадянського суспільства в Україні.

На нашу думку, основну увагу потрібно приділяти вихованню батьків. Як відомо, першим соціальним інститутом, який закладає фундаментальні основи майбутньої особистості виступає родина. Спостереження за батьками, вихователями, наслідування їхнім учинкам, словам формує модель подальшої поведінки дитини у соціумі. Саме найближче оточення у процесі виховання дошкільняти закладає певні установки та упередження, які можуть стати домінуючими у подальшому житті. Дитина не вміє критично аналізувати отриману інформацію, вона є вільною від стереотипів. Саме тому така велика відповідальність батьків, вихователів та учителів молодших класів перед суспільством за майбутню особистість.

Ксенофобна установка формується переважно у процесі виховання під впливом дорослих. Тому, що більшість їх просто сприймають дискримінацію «чужих», як щось природне, не роздумуючи над її змістом. Дорослі повинні стежити за своїми висловлюваннями у присутності дитини стосовно осіб, які відрізняються за кольором шкіри, етнічним чи національним походженням, або релігією (наприклад, називати негрів „чорношкірими” тощо).

Психологія сучасної людини, у тому числі його ксенофобна реакція, формується не сама по собі, а під впливом правлячої ідеології, вираженої в пропаганді, мистецтві, ЗМІ. Засоби масової інформації стають важливим інструментом впливу на суспільну свідомість та джерелом формування етнічних стереотипів та в розповсюдженні ксенофобії. Ксенофобні образи, створені журналістами, є реально діючими суб'єктами міжетнічних відносин і володіють широкими можливостями змістовного і емоційного впливу на суспільні відносини. Активне використання сюжетних мотивів без критичних коментарів формує викривлене і розпорошене уявлення про об'єктивну реальність, фактично відбувається неконтрольоване вторгнення в психіку людей, маніпулювання їх свідомістю. Батькам необхідно коректно контролювати перегляд дитиною телевізійних програм. Зараз психологи та педагоги визначають залежність людини від Інтернету. Непереверена, неконтрольована інформація підвищує рівень негативізму, страху, фобій, агресивності, недовіри стосовно представників інших етнічних груп в поліетнічній державі.

Школам необхідно включити у програму виховної роботи заходи щодо профілактики ксенофобії та формування у підростаючого покоління толерантності стосовно тих, хто відрізняється від них за різними критеріями. Цю роботу потрібно проводити вже у молодших класах тому, що у старшому віці згідно психологічним дослідженням установки стають реакціями, які вже не змінюються.

У 9-х класах при вивченні правознавства необхідно більш ретельно фіксуватися на інтерпретуванні статті 21 Конституції України, «всі люди... рівні в своїй честі і правах», і статті 24 «громадяни мають рівні конституційні права і свободи і рівні перед законом. Не може бути привілеїв або обмежень по ознаках раси, кольори шкіри ...етнічного і соціального походження, майнового положення, місця мешкання, за мовними або іншим ознаками» з метою профілактики ксенофобії.

Відновити практику ІНТЕР-клубів (клубів інтернаціональної дружби) сумісно з іноземними земляцтвами вищих навчальних закладів.

У виховній роботі проводити тематичні класні години, присвячені знайомству із культурами народів Африки, Азії тощо. Заходи будуть мати більш вищу ефективність, якщо вони будуть костюмовані, із музичним супроводом.

Практичним психологам, які працюють у школах, розробити тренінги з формування толерантності, емпатії, комунікативних навичок учнів.

Профілактична робота – це комплексна діяльність, яка повинна бути спрямована як на внутрішні (психічні та психологічні), так і на зовнішні (родина, оточення, дозвілля) сторони особистості.

Тому першоджерелом у профілактиці етнічного профайлінгу зокрема та ксенофобії взагалі виступає формування, виховання, навчання особистості за принципами толерантності.

Визначена мета може бути досягнута шляхом рішення таких завдань:

1. Формування у підлітків та молоді позитивних ціннісних орієнтацій в процесі навчально-виховної роботи.

2. Залучення молоді до соціально-корисної діяльності, розвиток різнобічних інтересів і захоплень.

3. Виховання активної особистості, підтримка ініціативи молоді.
4. Формування якостей громадянина, який дотримується правових норм та володіє основами правової культури.

5. Формування адекватної і позитивної самооцінки.

Принципи профілактичної діяльності:

- індивідуально-особистісний підхід;
- опора на позитивні сторони особистості;
- об'єктивність;
- конфіденційність.

Види профілактичної роботи: індивідуальна і групова.

Індивідуальна профілактична робота:

- проведення індивідуальних бесід і консультацій з метою з'ясування й усунення негативних причин;
- спеціального навчання особистості, яке включає формування правових основ, норм соціально-позитивної поведінки, знань про ризик здійснення протиправних вчинків і дій, про їх наслідки.

Груповий (колективний) характер профілактичної роботи:

- проведення бесід;
- просвітницька діяльність;
- організація диспутів та дискусій;
- проведення рольових ігор, в ході яких програються основні ситуації, пов'язані з проблемами расової дискримінації, ксенофобії;
- ділова гра;
- організація екскурсій.

Таким чином, в умовах становлення громадянського суспільства в мультикультурній Україні відповідальність щодо проявів ксенофобії в усіх її формах повинні усвідомлювати не тільки державні та правові установи але й усі громадяни.

Джерела та література:

1. Бакальчук В. О. Толерантність до нетолерантності: проблеми протидії нетерпимості в Україні / В. О. Бакальчук // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 1. – С. 92-96.
2. Білоусов Ю. Л. Проблематика етнічного профайлінга в діяльності правоохоронних органів : [Електронний ресурс] / Ю. Л. Білоусов. – Режим доступу : <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1256201513>
3. Борьба государственная против борьбы расовой : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.epochtimes.com.ua/ru/articles/view/12/8751.html>
4. Феоділова В. Ксенофобія – виклик сучасності : [Електронний ресурс] : посіб. для проведення занять з персоналом ОВС / В. Феоділова. – Режим доступу : <http://www.umdpl.info/index.php?id=1258643127>
5. Манукян В. «Антропологи» в погонах : [Электронный ресурс] / В. Манукян // Юридична практика. – Режим доступа : <http://www.xenodocuments.org.ua/article/372>

Поляков В.Е.

УДК 63.3(2)622.5

СУДЬБЫ КАРАИМОВ В ПЕРИОД ОККУПАЦИИ В 1941-1944 ГГ. И ИХ УЧАСТИЕ В ПАРТИЗАНСКОМ ДВИЖЕНИИ КРЫМА

Постановка проблемы. Караимы один из народов, исчезновение которого осуществляется буквально на глазах нашего поколения. Если по переписи 1926 года в Крыму проживало 4213 караимов, то в настоящее время году не наберется и пяти детей, у которых мать и отец были бы представителями этого реликтового народа Крыма. Утрачен язык, утрачена религия. Одним из самых драматичных моментов в истории караимского народа было ожидание геноцида со стороны оккупантов в 1941 - 1944 годах.

Анализ исследований и публикаций.

Проблеме судьбы караимского народа в годы Великой Отечественной войны посвящено много работ, но такому аспекту, как участие в партизанском движении на полуострове очень мало. Заслуживают внимания, к сожалению, не опубликованные наработки караимских краеведов: ялтинца Н. И. Кефели, симферопольского врача И. А. Шайтана, москвича А. И. Фуки, которые по крупицам собирали мартиролог всех караимов участников Великой Отечественной войны. В обобщенной форме они фрагментарно представлены в работе В.С. Кропотова [1].

Целью публикации является стремление рассказать о малоизвестной странице в драматической судьбе одного из реликтовых народов мира - крымских караимах и его участии в партизанском движении Крыма 1941 - 1944 гг.

Изложение основного материала.

В довоенном Крыму караимы, едва ли не официально, в отличие от крымских татар, евреев и крымчаков отождествлялись с помещиками, капиталистами и другими врагами Советской власти. Для них «путь в высшее общество» то есть в партийно-советскую номенклатуру был практически закрыт. Как